

שאלות ותשובות לסיכום ולחזרה

בבא בתרא, פרק ראשון — 'השותפין'

דף ב

א. מהי שאלת 'היזק ראייה' אם שמיה היזק או לאו שמיה היזק?

ב. מה דין 'היזק ראייה' בחצר, בבית, בגינה, ובחצר הסמוכה לגג?

א. נזק שאדם גורם לחברו על ידי הסתכלות לתוך רשותו — האם שמו 'היזק' ורשאי לחייב את חברו למונעו על ידי בניית מחיצה המבדלת, או אין שמו היזק ואין בידו לחייב את חברו לבנות מחיצה.

ב. בחצר (שלפני הבתים, שהם פתוחים לתוכה. רש"י. וע' ראשונים להלן ז. שבדוקא הוא) — נחלקו שני הלשונות בגמרא, (ולהלכה — שמיה היזק. חו"מ קנו, א), ומחלוקתם תלויה בבאור פשט המשנה, אם שותפים שחלקו את החצר המשותפת יכולים לכפות זה את זה לבנות כותל ביניהם.

(ונחלקו הראשונים אם למ"ד שמיה היזק, יכולים לכפות לבנות כותל גם במקום שלא נהגו בבניית כותל המפסיק בחצר).

כל הנידון רק בעשיית כותל מחדש, אבל אם היה כותל ונפל — לכו"ע מחייבו לבנות שוב. וכן בכל חצר שיש כותל המונע הזק ראייה, אין שותף אחד יכול לסותרו, כשם שאסור לפתוח חלונות לחצר. ואפילו למעלה מד' אמות. ע' חו"א ב"ב א, א, וע' ש בסק"ד ובסי' יג סק"א.

בבית — לדעת כולם 'הזק ראייה' — שמיה היזק, לפי שאדם עושה בביתו דברי הצנע. לפיכך הבא לבנות כותל מול חלון ביתו של חברו, צריך להרחיקו ארבע אמות בין מלמעלה (אם הכותל גבוה מן החלון) בין למטה (כשהכותל נמוך מהחלון), כדי שלא יוכל להביט מעל כותלו אל תוך ביתו של זה.

בגינה — אמרו בסוגיא שלדעת כולם שמיה היזק, ויכול לכפות את חברו לבנות את הכותל בין הגינות (מלבד במקום שלא נהגו כן), לפי שמזיקו ע"י הסתכלות בפירותיה. (והרמב"ם פסק שבגינה אין היזק ראייה מן הדין). בחצר הסמוכה לגג — אמרו בגמרא שלדעת כולם יכול בעל החצר לחייב את בעל הגג לעשות מחיצה ביניהם, לפי שתשמיש החצר קבוע ואין כן תשמיש הגג, ונמצא בעל החצר מנוע מלעשות תשמישים צנועים בחצרו.

ב. המחיצה המבדלת בין שתי חצרות — על איזה שטח היא נבנית וממה היא עשויה?

הכותל שחייבים בעלי החצרות לבנותו, בונים אותו בין החצרות, על מקום שניהם (ובאמצע דוקא, הגם שלזה חצר גדולה ולזה קטנה. ראשונים ופוסקים. וע' שטמ"ק ורש"י) והוצאותיו מוטלות על שניהם.

ובונים אותו כפי מנהג המדינה, וכשיעורים המפורטים במשנה לגויל, גזית, כפיסין ולבנים. (ואם נהגו בעובי הגדול מן המפורט — אין חייב ללכת אחר המנהג. (והגר"א כתב בדעת הרמב"ם, שאף בזה הולכין אחר המנהג, אלא שהקשה על כך מהגמרא). ואם נהגו בפחות — מחלוקת הראשונים).

ואפילו לא היה בחצר כדי חלוקה, וריצה אחד את חברו לחלוק, ונתרצה לו, אינו יכול לומר, לא נתרציתי אלא באופן שתבנה אתה את הכותל משלך, ועל מקומך — אין שומעין לו, אלא חייב לבנותו עם חברו.

דף ג

ג. א. שותפין בדבר שאין בו דין חלוקה, שנתרצו לחלוקה, וקיבלו על כך קנין — האם יש תוקף לאותו קנין?
ב. על אלו סוגי חלויות שייך מעשה קנין ועל אלו אינו שייך?

א. אין מועיל קנין סודר על עשיית חלוקה, שקנין דברים בעלמא הוא, אלא אם כל אחד ברר לו חלק מסוים ועשו קנין להקנות לכל אחד את חלקו שברר, או שהחזיקו באותם שטחים שבררו. (ואין צורך באמירת 'לך חזק וקני'. (תוס'). ויש חולקים (ע' ב"י קנו בשם הרמב"ן; חזו"א ב"ב א, ד). ו"א שמספיק שאחד מהם יחזיק בחלקו, וממילא נקנה החלק האחר לשותף האחר. ערשב"א ורא"ש).

ב. אין שייך מעשה קנין אלא בהעברת בעלות על חפץ, כמכר ומתנה, או שיעבוד נכסים. וכן כשאדם משעבד עצמו לשלם. (עתוס'). ונחלקו הפוסקים בדין קנין 'אתן', אם מועיל אם לאו, אבל אין שייכת פעולת קנין על התחייבות לעשות מעשים מסוימים, שאינם שייכים להעברת בעלות, וכגון על ביצוע חלוקה סתמית. (וכן אם עשו קנין לבנות כותל, כתב הרשב"א שהוא קנין דברים, ורק אם נתחייב אחד לחברו דמי מחצית הכותל — מועיל. וע' ברכת שמואל, א).

ד. א. מה היה גובהם של שתי המקדשות?

ב. ממה היתה עשויה המחיצה המבדלת בין הקדש לקדש-הקדשים.

א. מקדש ראשון — שלשים אמה. והשני — מאה. (גדול יהיה כבוד הבית הזה האחרון יותר מן הראשון' — חד אמר: בבבין).

ב. בראשון — מאבני גזית. (ונחלקו בסוטה מח: אם היו מגוררות בברזל (ומתקינן מחוץ להר) או ע"י השמיר. וקרא ד'מגוררות במגרה' בביתו של שלמה כתיב ולא בבית אלקים), ורחבו אמה בת ששה טפחים. ובשני — היתה המחיצה פרוכת. (שתי פרוכות היו, וביניהם אמה רווח. יזמא נא).

ה. האם ובאלו אופנים מותר לסתור בית הכנסת כדי לבנות אחר תחתיו?

אין לעשות כן, אלא יש לבנות קודם את החדש, ורק אח"כ לסתור את הישן. (אף קודם שנכנסו להתפלל בו. — תוס'. אך דוקא כשנשלמה בנייתו. — באור הלכה). אם משום התרשלות בבנית החדש אם משום שבינתיים אין מקום תפילה. ונפקא מינה — כשיש מקום אחר להתפלל בו. (ולהלכה, אסור גם כשיש מקום אחר. או"ח קנב).
ואם רואים בו שבר וכדומה, שעומד ליפול — סותרים אותו. (ולתירוץ אחד בתוס', בניית בית חורף לימות החורף, וכן בית קיץ לקיץ, הרי זה כ'תיוהא'. ולתירוץ אחר, כאשר יש ביהכנ"ס קבוע נוסף — מותר לכו"ע. וכן פסקו הרבה פוסקים, ראשונים ואחרונים. ודוקא כשיש מקום מרווח להתפלל בו כולם. ולתירוץ אחר בתוס', לזמן מרובה אין לחוש לפשיעה, וכיו"ב. ע' בבאה"ל שם).

דף ד

ו. מי ששודתיו מקיפות את שדות חברו וגדרם משלש רוחות, ועתה גדר אחד מהם את הרוח הרביעית — האם חייב הניקף לשלם לו עבור הוצאות הגדר?

כל עוד לא נגדרה הרוח הרביעית — פטור מלשלם, שהרי עדין שדהו פרוצה.

כשגדר את הרביעית — נחלקו תנא קמא ור' יוסי, ומחלוקתם נתבארה בכמה אופנים: